

# Venda ambulants i vulneracions de drets



**Roda de premsa, dimarts 10 de juliol del 2017 - 10h**

*Per ampliar informació i sol·licitar entrevistes:*

Jose Peñin  
Responsable de comunicació  
+34 636 248 621 / 93 301 05 97  
[comunicacio@sosracisme.org](mailto:comunicacio@sosracisme.org)

**SOS Racisme Catalunya**  
[sosracisme.org](http://sosracisme.org) | @SOSRacis | fb: SOS Racisme - Catalunya



# 0. Índex

1. **Idees clau** per abordar la venda ambulants des d'una perspectiva de racisme i vulneració de drets (pàgina 3)
2. **Peticions de SOS Racisme** als mitjans, als jutjats i als governs municipals (pàgina 4)
3. **Dades rellevants.** Actuació de la Guàrdia Urbana de Barcelona (pàgina 5)
4. **Diagnòstic complet.** Vulneracions de drets dels venedors ambulants (pàgina 6)
5. **Il·lustracions.** Fig.1 Persecució als venedors ambulants [Informe 2015] i Fig.10 Impunitat judicial als abusos i pràctiques racistes dels cossos de seguretat pública [Informe 2016] (pàgina 12)
6. **Article per aprofundir.** Antón, L. *Criminalización del top manta* [Informe 2016] (pàgina 14)

# 1. Idees clau

1. La venda ambulants no autoritzada ha existit sempre. És una **realitat estructural** de les nostres ciutats a la que cal donar resposta, malgrat que entri en conflicte amb el **model de ciutat** i la imatge que es vol projectar al món.

2. Les persones que es dediquen a la venda ambulants no autoritzada estan **altament exposades** a patir situacions d'**abús i vulneració de drets**.

3. SOS Racisme **no defensa sempre** als venedors ambulants, ho fa únicament en aquells casos en què la persona ha patit una discriminació o agressió racista. L'assumpció de casos per part del Servei d'Atenció i Denúncia (SAID) es decideix a través d'un **estricte protocol** en què s'identifica i s'argumenta la presència o absència de racisme.

4. Sempre que hi ha una actuació abusiva per part de la GU (ex. agressió física o verbal) es confeccionen unes diligències policials que atribueixen actituds delictives a la víctima d'aquell abús policial. Així, tot sovint ens trobem davant d'una **re-victimització**, on defensem la víctima de racisme d'una falsa acusació en comptes d'acusar l'agent de racisme i abús d'autoritat.

5. Generalment, els venedors ambulants són acusats de delictes contra la propietat industrial, d'atemptat contra l'autoritat o resistència i de lesions a tercers. En moltes ocasions, no es deté al presumpte autor en el moment dels fets i se'l reconeix per mitjà d'arxiu fotogràfic, fet que genera **imputacions errònies** -sovint malintencionades- que es mantenen fins a les últimes conseqüències.

6. La GU **no segueix un protocol clar d'actuació**, que respecti, protegeixi i garanteixi els drets humans. Les pràctiques arbitràries i els casos d'abús més habituals són: **identificacions per perfil ètnic**, situacions de **detenció il·legal, atestats ad hoc** per justificar l'actuació policial i, per últim, aplicació de la **via penal com a primera opció**, en comptes de prioritzar la sanció administrativa, que és la infracció més clara en qualsevol cas.

7. Als jutjats, malgrat hi hagi hagut irregularitats en el procés d'identificació del manter, la **presumpció de veracitat dels agents** està gairebé sempre implícita, en detriment de la credibilitat i la **presumpció d'innocència** del venedor ambulants. El Ministeri Fiscal, que es dedica a defensar les grans marques amb diner públic, tendeix a demanar **penes de presó desmesurades**. El resultat: impunitat dels agressors i criminalització de les persones que es dediquen a la venda ambulants no autoritzada.

8. Conseqüències en relació a la **situació administrativa**: amb el nou Codi Penal (2015) les denúncies generen antecedents penals, que impossibiliten obtenir o renovar el **permís de residència**. Així, es cronifica una situació d'irregularitat i de **manca d'accés als drets més bàsics**, que a la llarga pot conduir a un **procediment d'expulsió**.

9. La principal **repercussió psicològica** és la **por** en tots els àmbits de la vida quotidiana i la **sensació de ser constantment perseguit i assenyalat**.

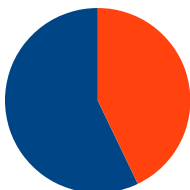
10. Es dona una situació de **criminalització social** del col·lectiu: la identificació i el registre diaris dels venedors ambulants genera alarma i consolida prejudicis. En la mateixa línia, les **cobertures mediàtiques** fan ús d'un llenguatge criminalitzador (ex. producte o activitat *il·legal, màfies*, etc.) i no aborden la qüestió des d'una perspectiva de **racisme institucional**.

## 2. Peticions

1. Malgrat la complexitat de la qüestió, des de SOS Racisme exigim **als mitjans** noves cobertures, que fixin la mirada en **la repressió** que pateixen les persones que es dediquen a la venda ambulant i que expliquin amb profunditat **el marc de racisme institucional** que ho fa possible.
2. **Als jutjats**, demanem que **no s'utilitzi el dret penal** per abordar la sanció d'aquesta activitat informal. De fet, considerem que el simple ús del dret penal ja constitueix, en sí mateix, un acte discriminatori.
3. Als **governos municipals** els convidem a **qüestionar la gestió policial del conflicte** i a explorar altres vies que prioritzin la no vulneració dels drets humans a l'hora de sancionar. D'altra banda, exigim que **revisin la «marca de ciutat»** que volen projectar al món i entenguin que prioritzar el turisme de masses i no acceptar la imatge de negres venent amb mantes al Passeig de Gràcia és una decisió **hipòcrita i racista**.

# 3. Dades

Entre 2010 i 2016:

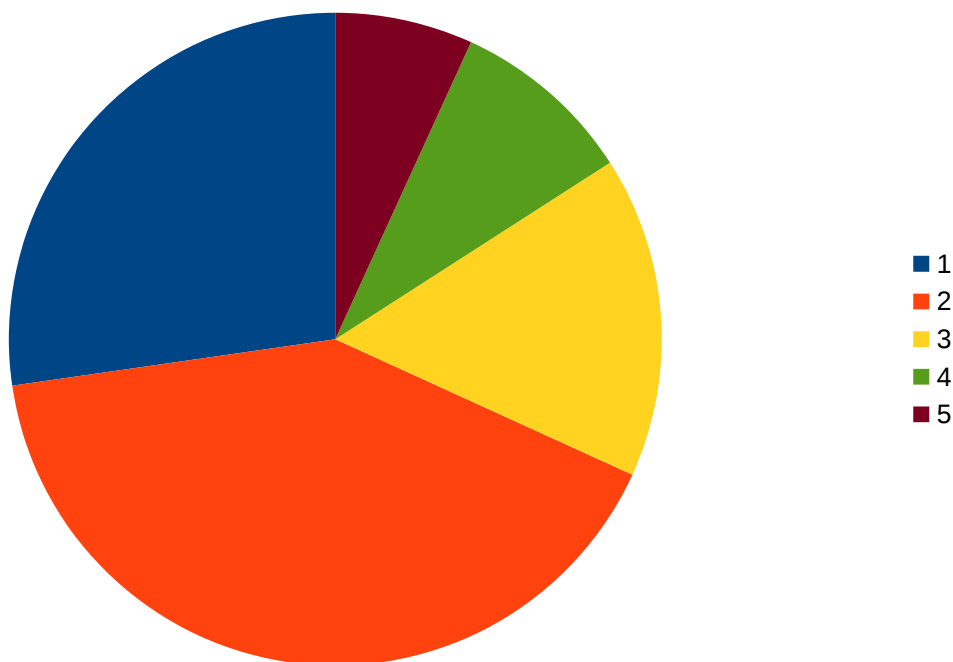


De **77** casos amb implicació de la Guàrdia Urbana de Barcelona, **44** casos estaven relacionats amb intervencions sobre la venda ambulants no autoritzada.

## Classificació de les actuacions en casos de venda ambulants (44 casos):

1. Agressió física policial per actuació en la venda ambulants: **12** casos
2. Acusació d'atemptat contra l'autoritat: **18** casos (13 d'ells notificats posteriorment als fets)
3. Acusació per activitat de venda ambulants: **7** casos (cap d'ells estava al lloc dels fets)
4. Detenció per ser acusats de lesions a tercers: **4** casos
5. Altres: **3** casos (un d'ells acaba en expulsió)

*\* Per ara, només en **1** dels 44 casos s'ha condemnat al policia*



# 4. Diagnòstic

Des de SOS Racisme Catalunya, associació de defensa dels drets humans centrada en l'acció antiracista, considerem imprescindible abordar, de nou, la situació de les persones que es dediquen a la **venda ambulat no autoritzada**, ja que moltes d'elles són **víctimes d'accions de discriminació i de racisme**. Fets que no es poden tolerar en una societat que vulgui preservar els drets humans, la justícia i la convivència.

La present reflexió es basa en la nostra experiència de més de 25 anys de denúncia de situacions de racisme; molts dels casos que hem portat al llarg d'aquests anys s'han centrat precisament en l'atenció, l'assessorament i l'acompanyament de persones que es dediquen a la venda ambulat no autoritzada i que han estat víctimes de situacions de discriminació, abús i/o males praxis amb motivació racista.

Tenint en compte, doncs, quin és el nostre àmbit específic de treball, la nostra **aportació**, que parteix de l'**anàlisi dels elements de racisme que hem anat identificant al llarg d'aquests darrers anys**, pretén contribuir a trobar solucions que permetin acabar amb una situació que va empitjorant, i que els darrers mesos ha arribat a un punt de gran tensió i de difícil solució.

Som molt conscients de la complexitat de la situació, ja que hi ha múltiples factors que hi intervenen, i que cal tenir presents per a plantejar una actuació integral i transversal. A més, es tracta d'un tema mediàtic, que ocupa titulars de diversos mitjans de comunicació, i això exigeix, encara més, un esforç de coordinació per abordar el problema des de diferents perspectives, ja que s'interpel·len diferents àmbits.

Les **principals perspectives** que conformen aquesta complexitat són, a parer nostre, les següents:

- **el turisme**, perquè condiona la demanada d'aquest tipus de venda als municipis on aquesta activitat és rellevant
- **l'ús de l'espai públic**, on es realitza la venda, ja que és un espai de relació i convivència i cal preservar-hi els drets de totes les persones que en fan ús
- **el comerç**, ja que es tracta d'una activitat comercial que podria afectar la competència en aquest sector, encara que amb un impacte pendent d'estimar.
- **la il·legalitat de l'activitat**, ja que la venda d'alguns d'aquests productes es pot considerar com a delicte contra la propietat industrial i contra la propietat intel·lectual (via penal) i a nivell administratiu la venda irregular al carrer és sancionable (ordenança municipal).
- **la Llei d'Estrangeria**, ja que moltes de les persones que es dediquen a aquesta activitat són d'origen estranger, i la seva situació administrativa pot ser rellevant per les conseqüències que se'n poden derivar.
- **l'actuació policial**, ja que són els cossos de seguretat pública els que tenen un protocol d'actuació concret davant d'aquesta activitat. Aquesta actuació policial sol comportar l'obertura de la via penal, tot i que es podria actuar des del procediment administratiu i evitar antecedents penals que repercuteixin negativament sobre la situació administrativa de les persones sancionades.

Volem insistir que som conscients de la complexitat del problema i que des de la nostra associació



únicament **volem abordar la vulneració de dret produïdes per les situacions de racisme i abusos que pateixen algunes persones que es dediquen a la venda ambulant no autoritzada** a la ciutat. Compartim algunes de les conclusions a què hem arribat a partir de la nostra experiència sobre aquest tema.

El punt de partida del diagnòstic ha de tenir en compte un context de **racisme estructural**. Fixant la mirada no només en unes pràctiques individuals concretes, sinó en un context ampli de racisme estructural, plasmat en lleis i normatives, que afecten al dia a dia de moltes persones

Per una altra banda, és important definir correctament l'àmbit penal i administratiu per poder abordar la situació. El conflicte rau en l'activitat? En la venda ambulant no autoritzada? O en el producte? Es tracta de productes protegits? Tota la venda ambulant no autoritzada és de productes protegits? O es tracta del col·lectiu? Les persones d'origen estranger que es dediquen a aquesta activitat.

Resulta imprescindible **definir bé les competències institucionals i com i per què estem davant d'una situació de racisme**. Fins on arriben les competències de les policies: fins a on és responsabilitat de la Guàrdia Urbana o de Mossos d'Esquadra; així com també el paper de l'administració de justícia: quan els jutges determinen si es delictes o delictes lleus.

Som conscients que en aquest context el marge d'actuació des de l'àmbit municipal és reduït, això no significa que no hi hagi aspectes sobre els que es pugui treballar i que aquests puguin suposar canvis substancials per a la vida de les persones afectades. Sempre i quan hi hagi voluntat política, tant per dur a terme canvis en el marc competencial, com també per incidir en els altres nivells administratius, tant autonòmics com estatals.

**El diagnòstic es fonamenta en l'anàlisi de 68 casos assumits des del 2010 on hi ha abusos per part de membres de la Guàrdia Urbana i que d'aquests, 36 les víctimes són del col·lectiu de persones d'origen estranger que es dediquen a la venda ambulant no autoritzada a la ciutat de Barcelona.**

Val a dir també que aquests casos s'han assumit aplicant un protocol que defineix l'assumpció de casos al Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia (SAiD). En tots els casos es realitza una entrevista exhaustiva amb la possible víctima, per després discutir en la reunió d'equip del servei (en la que participen diferents perfils professionals: juristes, advocats, mestres, politòlegs, criminòlegs, entre altres) sobre la versemblança, i per tant, si ha estat víctima d'un acte racista. Aquest protocol avala la nostra posició tant en els procediments en els que intervenim com en l'anàlisi que puguem fer respecte al conflicte que volem abordar.

### **Pràctiques abusives, irregularitats i arbitrarietats per part dels cossos policials**

Cal fer referència a una realitat, quan es prioritza l'actuació policial per davant d'altres per buscar solucions al fet de la venda ambulant no autoritzada, **augmenten les possibilitats de que el col·lectiu de venedors estiguin subjectes a pràctiques abusives perpetrades per agents de la Guàrdia Urbana.**

Des del SAiD portem dos tipus d'actuacions: acusacions i defenses, que estan íntimament vinculades, ja que sempre que hi ha una actuació abusiva per part de GU (agressió física o verbal) **es confeccionen unes diligències policials que atribueixen actituds delictives a la víctima d'aquell abús policial**. Aquest procediment té com a objectiu l'encobriment de l'abús i la criminalització de la víctima.



De la mateixa manera, en molts casos només portem defensa, ja que la víctima té por a denunciar per represàlies, per desconèixer els seus drets o els procediments a través dels quals fer-los efectius, per desconfiança en el sistema, etc.

### De què s'acusa als venedors?

**1. Delicte contra la propietat industrial.** Tenint en compte el principi d'intervenció mínima del dret penal, entenem que no s'hauria de prioritzar la denúncia penal per sobre de l'administrativa. D'altra banda, en aquests casos tampoc queda justificada la denúncia penal perquè la venda de productes no suposen un perjudici a tercers (Nike, Adidas, Dolce Gabbana, etc...), ja que considerem que qui compra una bossa sobre un llençol a 12 euros no està deixant de comprar-lo per 2000 a la botiga de Passeig de Gràcia. **Hem de remarcar que només actuem com a defensa d'aquestes acusacions quan inicialment se'ls ha acusat dels delictes que mencionem seguidament.**

No obstant, el nostre posicionament polític respecte a aquest tema, parteix de no afrontar la venda des de la denuncia (ni penal ni administrativa) sinó des de la solució mediada; entenent que estem davant un conflicte relacionat amb l'ocupació de l'espai públic i autoritzacions per la venda, no pas davant un delicte contra la propietat industrial, i per tant és discriminatori des del moment que s'apliqui la via penal com a mesura prioritària per actuar en aquest tema.

**2. Atemptat contra agents o resistència.** Aquest tipus de denúncies per part dels agents dels cossos policials permeten justificar la utilització de la força que hauria de ser "proporcionada, congruent i oportuna" per part dels agents. D'altra banda, la realitat amb la que ens trobem en la majoria dels casos que hem portat des del SAiD es de lesions mínimes als agents (dolor referit) i lesions importants als venedors.

La denúncia d'atemptat contra agents o de resistència, té com a conseqüència l'arxiu de la denuncia del venedor (que ha patit una situació de racisme i abús) i fins i tot la condemna d'aquest en moltes ocasions.

**3. Lesions a tercers.** Es tracta de lesions a vianants que passaven per allà (per exemple, l'impacte d'una pedra o per causa d'estampida dels venedors). En moltes ocasions, no es deté a presumpte autor en el moment dels fets i se'l reconeix mitjançant arxiu fotogràfic, el que genera imputacions errònies (i en moltes ocasions malintencionades), que es mantenen fins a les últimes conseqüències.

### Com actuen els agents de la Guàrdia Urbana?

Més enllà de fer front, com a defensa, a aquest tipus de denúncies contra el venedor, al llarg de la nostra experiència hem identificat pràctiques per part de la Guàrdia Urbana de Barcelona, en aquest cas, que demostren que existeixen situacions d'arbitrarietat i casos d'abús, en part perquè no existeix un protocol d'actuació clar, que respecti, protegeixi i garanteixi els drets humans. Aquestes pràctiques són:

- A) La identificació per perfil ètnic
- B) Situacions de detenció il·legal
- C) Atestats policials per justificar l'actuació policial
- D) No prevalença de l'última ràtio: la denúncia penal per sobre de la sanció administrativa

**A) La identificació per perfil ètnic i posterior detenció,** en molts casos no respon a una actuació justificada legalment -per la possibilitat d'haver comès un il·lícit penal o per la negativa a





documentar-se- sinó que la justificació d'aquesta detenció respon a altres supòsits:

- Lesions a tercers, durant l'actuació policial que provoca la fugida col·lectiva dels venedors i pot tenir com a conseqüències lesions a vianants. Normalment no s'identifica l'autor de les lesions i se li atribueixen a qualsevol membre del grup.
- Atemptat contra l'autoritat, en el transcurs d'una operació policial.
- Detenció posterior al moment dels fets, no *in situ*, a partir del reconeixement fotogràfic per part de la mateixa policia.

També es donen casos en què no s'ha produït cap detenció, sinó que els venedors són imputats directament:

- Citació per telèfon, directament, per comparèixer a la comissaria.
- Citació directa a judici a partir del reconeixement per l'agent de policia pertinent.
- Citació com a imputat per declaració o judici (sense que s'hagi produït la instrucció prèvia) per venda ambulants irregular, i en la majoria dels casos també s'hi afegeix el delictes d'atemptat contra l'autoritat.

**B) Situacions de detenció il·legal.** Els fets descrits anteriorment són els que permeten encobrir una possible detenció il·legal, justificada perquè la infracció comesa per la víctima podria ser un delictes, cosa que legitimaria la detenció. A partir d'aquí, la possibilitat d'una denúncia per detenció il·legal contra els policies actuants es fa inviable, ja que sempre se'ls atribueix la presumpció de veracitat davant la manca de proves objectives que els contradiguin, tot i que aquesta figura no està prevista a la via penal. Efectivament, si bé a la via administrativa es contempla la presumpció de veracitat de l'autoritat, a la via penal hauria de prevaldre la presumpció d'innocència. Però a la pràctica s'acaba donant major credibilitat a les versions de la policia.

En aquest mateix sentit, les condicions de la detenció agreugen encara més la situació, ja que en múltiples ocasions la víctima no entén correctament ni l'idioma (per manca d'intèrpret), ni els termes tècnics utilitzats en el funcionament jurídic i policial. En molts casos, per tant, la víctima no sap perquè ha estat detinguda fins que no arriba l'advocat assignat d'ofici. Tanmateix, en ocasions, tot i l'assistència lletrada, surt de comissaria sense conèixer exactament quins fets i acusacions se li atribueixen i les conseqüències que pot comportar aquest procediment penal. La falta de col·laboració policial en aquest procés el fa encara més difícil i el converteix en un problema estructural que vulnera drets fonamentals.

En aquells casos on no es du a terme detenció, la víctima té coneixement d'haver estat denunciada pels agents de policia quan li arriba a casa una citació perquè comparegui en qualitat de denunciat, normalment, per un judici de faltes, o actualment, a partir del canvi en el Codi Penal, per un delictes lleu. Així, en molts casos es dóna la paradoxa que la possible víctima d'un abús no ha interposat denúncia dels fets -per desconeixença dels seus drets o per por de represàlies o conseqüències en la seva situació administrativa-, però en cavi ell sí ha estat denunciat pels agents de policia que li han infringit l'abús.

**C) Atestats policials per justificar l'actuació policial.** Com a resultat de la manca de diligència per verificar i argumentar el motiu de la detenció, identifiquem com un dels problemes més greus l'existència d'atestats policials realitzats per tal de justificar l'actuació policial, presentant un relat dels fets que contradiu totalment l'exposat per la víctima. També hem detectat aquesta mateixa situació en altres casos que no pertanyen a aquest col·lectiu.

És habitual que la víctima hagi estat detinguda i denunciada per un delictes contra l'ordre públic o per atemptat contra l'autoritat. Igualment, en molts casos ens trobem que s'inclouen imputacions per delictes de lesions en base a informes mèdics dels agents, unes lesions que es poden haver produït com a conseqüència de l'exercici de l'operació policial, però que en aquests casos són



utilitzades per justificar la denúncia per atemptat contra l'autoritat.

**D) No preval l'última ràtio.** La via prioritària de la intervenció policial hauria de ser la sanció administrativa (multa), ja que és la infracció més clara. Classificar d'entrada l'activitat dels maners com a delict no és la via adequada. Tot i així, ens trobem de manera recurrent amb una denúncia per via penal per un delict contra la propietat industrial o contra la propietat intel·lectual. Aquesta pràctica promou la confusió entre allò que és una infracció per practicar la venda ambulat irregular (àmbit administratiu) amb una de caràcter penal (vendre objectes "idènticos o confundibles" a objectes protegits per la propietat intel·lectual o industrial). I també promou pràctiques que agreugen la situació amb l'acusació d'un delict d'atemptat a l'autoritat, que incrementa les possibilitats de condemna i que justifica l'actuació policial per procedir a la detenció.

Des de SOS Racisme entenem que en aquests casos hauria de prevaldre l'última ràtio. És a dir, reservar la intervenció penal per a els atacs més rellevants a aquest interessos protegits i aplicar la mesura menys perjudicial a aquestes infraccions) utilitzada per sancionar aquestes situacions menys greus.

Les possibilitats que tenim per provar que la policia ha mentit són mínimes, per tant denunciar aquestes pràctiques: denúncia falsa, falsificació de documentació pública i detenció il·legal, es fa pràcticament impossible. Un escenari que genera el que anomenen triple victimització:

- Víctima d'un abús.
- L'Administració de Justícia no et reconeix la teva condició de víctima.
- La víctima és condemnada

Les conseqüències? Per una banda, impunitat en els agressors, per l'altra, assumir per part dels venedors que són ciutadans de la nostra ciutat subjectes a practiques abusives pel fet, precisament, de ser venedors ambulants sense autorització, és a dir, que els poden agredir, que els poden vexar, que no es condemnarà als seus agressors i que possiblement seran criminalitzats i condemnats per fets que no han realitzat.

### Conseqüències directes en la vida de les persones que formen part del col·lectiu

Des de tres perspectives diferents:

1. En relació a la **situació administrativa**, aquestes denúncies penals abans podien derivar en un judici de faltes, que amb una sentència condemnatòria suposava l'existència d'antecedents policials, els quals eren suficients com per, a partir d'un informe policial negatiu, no obtenir o renovar el permís de residència i posar més impediments a la seva regularització i a l'accés als drets.

Actualment la situació s'ha agreujat, ja que amb la modificació del Codi Penal, que va entrar en vigor l'1 de juliol de 2015, aquests fets passen a ser considerats delict, i per tant generen antecedents penals quan s'ha produït una sentència condemnatòria, i fan impossible obtenir o renovar el permís de residència, i fins i tot, amb condemnes reiterades per venda ambulat, es pot produir l'entrada a presó.

Es tracta d'una cronificació de la seva situació irregular i de major vulnerabilitat en tots els sentits, no només per l'aplicació de la llei d'estrangeria que els hi pot suposar una expulsió, sinó també per accedir a drets socials, als que només es pot accedir si tens permís de residència.

Fins i tot un enllaçament de les condemnes i si aquestes s'incompleixen per impagament de les multes estipulades pel jutge, fa que hi hagi un risc real d'acabar complint condemna a presó per la



venda ambulat (això ja va passar amb l'anterior codi penal d'abans de la reforma del 2010)

2, També cal tenir en compte les **repercussions psicològiques** d'aquestes pràctiques policials sobre les persones que en són víctimes. La persecució policial genera una por constant d'aquestes persones pel fet de ser estrangeres en tots els àmbits de la seva vida i provoca una criminalització del col·lectiu tant socialment, consolidant els prejudicis que es te cap a ells, com a través dels mitjans de comunicació que aprofiten també els partits polítics per fer una utilització política del tema.

3. D'altra banda també es dóna una situació de **criminalització social** pel fet que la venda irregular al carrer és al punt de mira dels mitjans de comunicació, que en general no fa un tractament adequat de la situació. A més, que les persones que es dediquen a la venda irregular siguin aturades i identificades de manera habitual per la policia crea alarma i consolida els prejudicis cap al col·lectiu. Aquests són dos aspectes fonamentals d'aquesta criminalització que tenen conseqüències importants per a la convivència i la cohesió social a la ciutat.

Creiem important compartir el posicionament, fruit de la nostra experiència, considerant que la venda ambulat és el reflex d'una problemàtica social important i que el dret penal no hauria d'utilitzar-se per abordar aquest qüestió, i que, per tant, el seu ús ha de considerar-se un acte discriminatori des del moment que es configura com a legítim. Ara bé, un cop realitzada l'anàlisi, la dificultat rau ja en la predisposició cap a la qüestió plantejada dels qui tenen la potestat de denunciar i condemnar la venda ambulat irregular, la qual ve determinada per la posició més o menys prioritària que atribueixen a l'eradicació de pràctiques discriminatòries que atempten contra els drets humans a la nostra comunitat. Considerem que s'hauria de tenir present la vulnerabilització d'aquest col·lectiu i prioritzar la no vulneració dels drets humans a l'hora de sancionar.

# 5. Il·lustracions

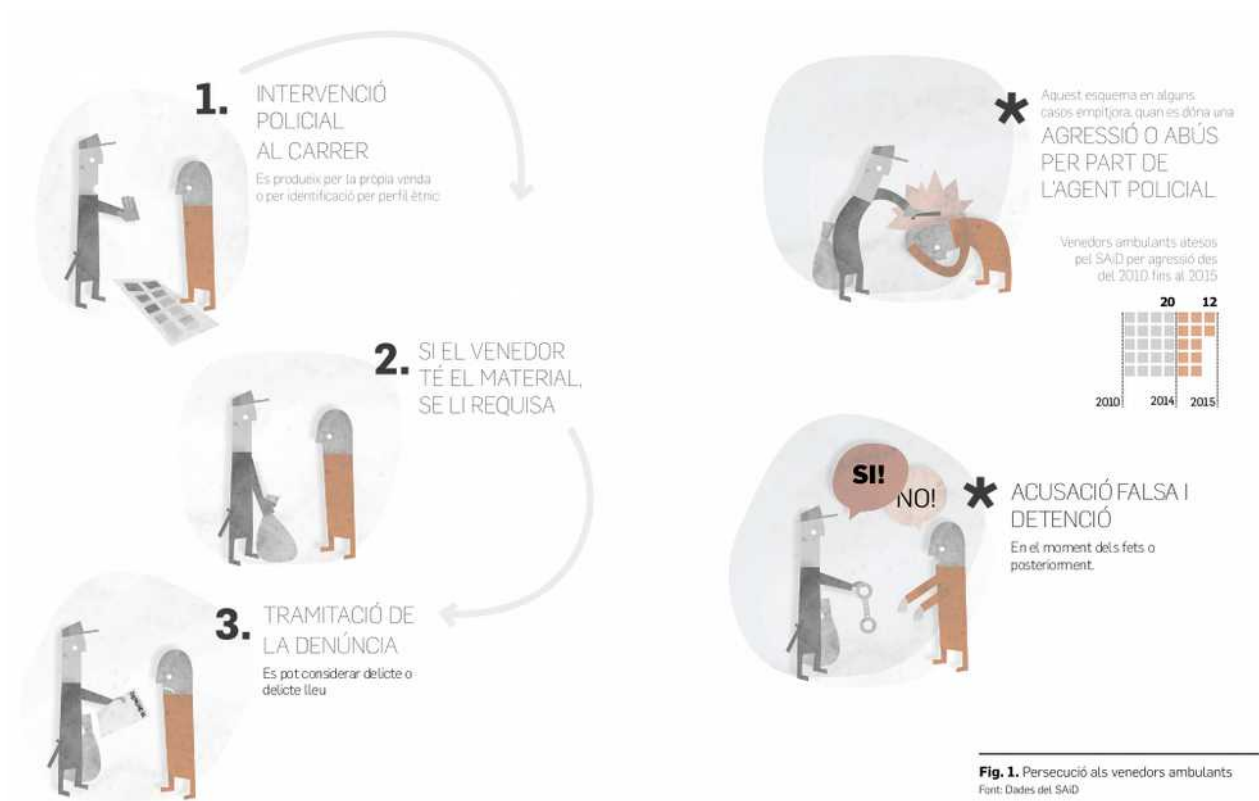
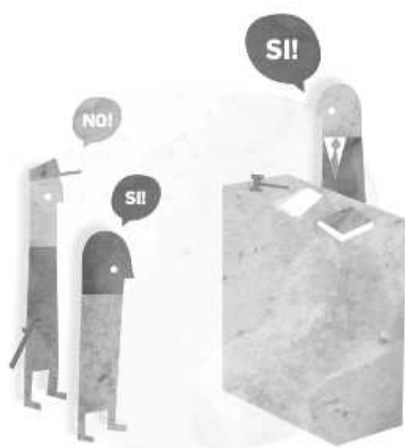


Fig.1 Persecució als venedors ambulants, *L' estat del racisme a Catalunya, Informe 2015*



En un procés just la

## VICTIMA

es veu recolzada per un reforç de la tutela judicial que fa el procés més efectiu.

Recollint el que indica la jurisprudència (Tribunal Constitucional i Tribunal Europeu de Drets Humans) les **actuacions irregulars dels cossos policials es donen en circumstàncies d'opacitat i encobriment.**

El que passa en realitat és que els jutges atribueixen principi de veracitat a la

## POLICIA

i posen en dubte la versió de la víctima.



**Fig. 10.** Impunitat judicial als abusos i pràctiques racistes dels cossos de seguretat pública  
Font: Dades del SAiD

Fig.10 Impunitat judicial als abusos i pràctiques racistes dels cossos de seguretat pública, *InVisibles, L'estat del racisme a Catalunya, Informe 2016*

# 6. Per aprofundir

## Reflexió: Criminalización del top manta

Lorena Antón García - Advocada i criminòloga, especialitzada en violència de gènere i dones immigrades. Membre del Consell de SOS Racisme Catalunya

*\*Article publicat a InVisibles, l'estat del racisme a Catalunya, Informe 2016*

La venta irregular de productes falsificats en el espai públic és un fenomen habitual en les ciutats (especialment en aquelles amb taxes de turisme elevades) i se fa majoritàriament per persones estrangeres procedents d'Àfrica.

A nostre entendre, se planteja al menys tres problemàtiques que contribueixen a la criminalització d'aquest fenomen:

- La necessitat de controlar l'ús de l'espai públic i evitar que se vegi 'ocupat' per venedors irregulars (fenomen que preocupa principalment a les autoritats locals);
- El control de fronteres, el seu màxim exponente és l'expulsió del territori (fenomen que preocupa especialment a les autoritats estatals i europees);
- Els drets de propietat industrial de determinats productes protegits pel codi penal, posant-hi en tela de judici el principi de *última ratio* (i reflectint així la supeditació del sistema penal al control de fronteres).

Encara que aquestes problemàtiques estan relacionades entre si, en aquest article nos centrarem en l'anàlisi penal. El delicte relacionat amb la propietat industrial que habitualment se imputa als venedors ambulants irregulars, es regula en l'article 274.3 del Codi Penal (CP), en el que s'indica que:

*'La venda ambulants u ocasional de les productes a que se refereixen els apartats anteriors serà castigada amb la pena de **presó de sis mesos a dos anys**.*

*No obstant això, ateses les característiques del culpable i la reduïda quantia del benefici econòmic obtingut o que se hauria pogut obtenir, sempre que no concurren cap de les circumstàncies de l'article 276, el Juec podrà imposar la pena de multa de un a sis mesos o treballs en benefici de la comunitat de trenta i un a seixanta dies'.*

En els delictes contra la propietat industrial també existeix una **modalitat agravada**, prevista per aquells casos en els que, entre altres circumstàncies, la persona imputada pertanyi a una organització, encara que sigui de caràcter transitori, la seva finalitat sigui la comissió dels actes descrits en el paràgraf anterior, en el seu cas la pena seria de **presó de dos a sis anys, multa de 18 a 36 mesos** i inhabilitació especial per l'exercici de la professió relacionada amb el delicte cometut.

Per altra banda, el legislador ha previst el delicte de pertinença a una **organització criminal** (art. 570 bis CP), entesa com a grup estable o indefinit en el temps, de més de dues persones, que de forma coordinada se reparteixen les tasques per cometre delictes. En aquest cas, si el juec decidís imputar a un grup de venedors ambulants irregulars per la pertinença a una organització criminal, la pena imposable seria de **presó de 3 a 6 anys**.

Per analitzar l'impacte que té la penalització d'aquestes conductes en el col·lectiu de venedors ambulants, tomarem com a exemple la detenció de setze manterers que va tenir lloc en



Barcelona, el pasado mes de julio, a los que la Fiscalía atribuyó inicialmente un delito contra la propiedad industrial en su modalidad agravada, en concurso con un delito de pertenencia a organización criminal. Teniendo como referencia este caso, y de acuerdo con lo expuesto hasta el momento, consideramos que es importante destacar las siguientes cuestiones relativas a la **criminalización del top manta** y a la **supeditación del sistema penal al control de fronteras**:

En primer lugar, hay que destacar la **desproporcionalidad de las penas** que el legislador ha establecido para la venta y distribución de productos falsificados, teniendo en cuenta el daño causado y el bien jurídico protegido. Esto ocurre especialmente en el caso de la modalidad agravada de este tipo penal, que en términos comparativos tiene una pena más grave que otros delitos que atentan contra el patrimonio individual o colectivo, como el robo con violencia o intimidación (castigado con penas de prisión de 2 a 5 años), la corrupción en los negocios (castigado con pena de prisión de 6 meses a 4 años, inhabilitación y multa) o los delitos de defraudación tributaria (que únicamente castigan cuando el monto de la defraudación supera los 120.000 euros, con penas de 1 a 5 años de prisión y multa), o incluso delitos que atentan contra la integridad física, como las lesiones (castigadas con pena de prisión de tres meses a tres años o multa de seis a doce meses).

Además, en aquellos casos en los que se impute el tipo agravado -por considerar que los imputados formaban parte de una organización- en concurso con el art. 570 bis CP -que castiga exactamente la pertenencia a una organización criminal- se atendería contra el principio penal *non bis in idem*, ya que el hecho de estar organizado para vender productos falsificados se estaría castigando doblemente en estos supuestos.

Podría entenderse la aplicación de penas elevadas para el caso en el que se condenara a quien controla realmente la fabricación de los productos y quien se enriquece con su distribución, sin embargo, parece que hay una brecha entre aquello que debiera castigar el legislador y lo que en la práctica acaba persiguiendo y condenando el sistema penal.

En segundo lugar, se podría considerar que las **penas previstas son ineficaces**, ya que no parecen atender a la finalidad de reinserción e individualización de las penas, puesto que se contempla la pena de multa para un delito que se persigue y condena esencialmente en casos en los que el delincuente es pobre y comete el delito para subsistir (entre otras razones, porque las restricciones de la Ley de Extranjería no le dan posibilidad de trabajar legalmente).

En tercer lugar, conviene analizar la aplicación real de la norma por parte de los jueces en lo que respecta a la **imputación del delito en su modalidad agravada**. Teniendo en cuenta el caso de los detenidos en Barcelona el pasado mes de julio, se les aplica el tipo agravado por considerar que pertenecen a una 'organización', sin explicitarse las causas exactas por las que la policía y los jueces deciden atribuir esta pertenencia a una organización. Podemos presumir que los vendedores conocen a la persona que les vende la mercancía, se desplazan para ir a adquirirla, hacen sus propios cálculos para saber qué cantidad necesitan en función de las previsiones de venta, etc. Sin embargo, no queda claro que estos requisitos sean suficientes para considerar que son una organización criminal.

Si fuera así, surgirían al menos dos dudas: ¿qué otro modo tienen los manteros para conseguir los productos que venden, si no es 'organizándose'? ¿Aplicará la fiscalía este criterio con la misma contundencia cuando se trate de imputados por blanqueo de capitales, cohecho o malversación del fondos públicos? Parece que ellos también se conocen, acuerdan cómo cometer el delito, e incluso se organizan en estructuras jerárquicas de poder (característica que no está presente entre los manteros, por cierto). Por el momento, creemos que los jueces y fiscales no han planteado aplicar en estos casos los artículos que condenan la pertenencia a una organización o grupo criminal (arts. 570 bis y 570 ter CP), mientras que a algunos manteros no solo se les imputa la pertenencia a una organización criminal (art. 570 bis CP), sino que además se les aplica en concurso con el tipo agravado recogido en el art. 276 CP, con las dudas que ello supone teniendo en cuenta



el mencionado principio penal *non bis in ídem*.

Por último, es importante reflexionar sobre las implicaciones que la criminalización de este colectivo tiene en la creación y perpetuación de prejuicios y estereotipos, y como consecuencia, en el mantenimiento de la integración y la convivencia social. El hecho de regular el uso del espacio público y la venta ambulante, como una falta administrativa, y la venta de productos falsificados, a través del Código Penal, implica que los manteros se vean continuamente vigilados, parados e identificados por la policía, a la vista de todos los ciudadanos (también de aquellos que compran). Estos controles, junto con aquellas relacionadas identificaciones por perfil étnico, fomentan la asociación de la inmigración con la delincuencia, a pesar de que los estudios criminológicos aportan argumentos suficientes para desmentir este vínculo.

El Derecho Penal debería aplicarse siempre en última instancia, cuando no haya otros medios menos lesivos para garantizar la protección de un bien jurídico. Sin embargo, esta vía se ha venido utilizando cada vez con mayor frecuencia como herramienta de control de determinados colectivos. Un ejemplo claro son los vendedores ambulantes irregulares, en cuyo caso el Derecho Penal se pone además al servicio de la política de extranjería, ya que a través de la imputación de estos tipos delictivos se consigue expulsar por vía penal a aquellos extranjeros que de otro modo no podrían ser expulsados. El sistema persigue y criminaliza a personas que se dedican a la venta irregular, sin asumir la responsabilidad que le corresponde por diseñar políticas que fomentan el turismo masivo (ese que también ocupa el espacio público, y ese que compra los productos falsificados que venden los manteros) y políticas de extranjería que impiden o dificultan el acceso al trabajo regulado, no otorgándoles otro modo de subsistencia.